

TURNCLUB GANDA - HOU EN DE TROU

Mijn belangstelling voor de turnclub Ganda is gegroeid bij het samenstellen van de familiegeschiedenis Haché, waarvan mijn grootmoeder die naam draagt.

Vier van mijn grootooms - Jozef Haché (1892-1978), onderwijzer; Marcel Haché (1893-1944), tekenaar; Gustaaf Haché (1900-1978), journalist en Adolf Haché (1905-1980), paswerker; uit de Vlotstraat te Gent - maakten er tussen 1910 en 1932 deel van uit. Verhalen die zij destijds over Ganda vertelden zijn mij, samen met de verhalen die over hen verteld werden, steeds bijgebleven. Een zichtkaart met de wereldkampioenen Ganda te Rome in 1913 zette me ertoe aan op zoek te gaan naar foto's en zo misschien wat meer te weten te komen over deze uitzonderlijke turnvereniging.

VOORGESCHIEDENIS

Enige jaren na de oprichting van de 'Antisocialistische Jonge Wacht', waarvan Frans Dumon voorzitter was, werd op 2 september 1897 de achttienjarige Maurits Verdonck (1879-1968) aangesteld als turnleider.

Het lokaal van de vereniging bevond zich aan de Oudburg 32, waar ook de 'Antisocialistische Werkliedenbond' haar secretariaat had. De feestzaal bood plaats aan enkele honderden mensen, terwijl ook Dagblad Het Volk er tot 1908 haar onderkomen vond.

Als gevolg van het gespannen politieke klimaat kwam het in de Keizer Karelstraat op een bepaald ogenblik tot relletjes tussen de antisocialistische turners en de socialisten. Maurits Verdonck werd in elkaar geslagen en bleef zeven weken buiten strijd. De turners namen enige weken daarop weerwraak en met een 30-tal van hen troffen ze de socialisten in hun lokaal aan de Garenplaats, het huidige Edward Anseeleplein. Tot voor de Eerste Wereldoorlog zouden ze nog een honderdtal keren slag leveren om de vrijheid van manifestatie op straat voor katholieken te bevechten.

Het jaar daarna reeds werden de Jonge Wachten uit hun lokaal gezet, niettegenstaande het de turnclub voor de wind ging. Ze behaalden bij de bondsfeesten te Brugge een derde plaats in de ere-afdeling aan de toestellen.

Na een kort verblijf in een kolenmagazijn verhuisden ze in 1899 naar het Pand van de Geschoeide Karmelieten in de Vrouwebroersstraat, waarbij ze zich voortaan 'Turnkring Het Volk' noemden.

Op het bondsfeest te Binche in 1899 behaalden ze hun eerste overwinning met een eerste plaats aan de toestellen, en de ereprijs. Twee van hun leden bekleedden er ereplaatsen in het kampioenschap: Jan Van Guysse werd kampioen en Jozef Van Wetteren eindigde tweede.

Datzelfde jaar vonden de turners een onderkomen in het St.-Jozeflokaal van de Burgerkring aan de Wellingstraat 26, en noemden zij zich toen de 'Christen Jongelingenbond'. Op het bondsfeest van Ronse in 1900 werd terug succes geboekt met een eerste plaats aan de toestellen, een eerste plaats bij de vrije oefeningen en een eerste plaats in de wapenoefeningen. Bij het kampioenschap behaalden Jan Van Guysse en Jozef Van Wetteren een eerste en tweede plaats. Voor 1901 werd de Christelijke Jongelingenbond, met als voorzitter Frans Dumon, door de Nationale Bond der Katholieke Wapen en Turnafdelingen in België aangezocht op 21 en 22 juli de tiende bondsfeesten te organiseren op het St.-Pietersplein. Het werd een prachtige manifestatie; de beste die ooit gegeven werd, getuigde Maurits Verdonck later. Er waren ruim 1400 deelnemers, en dit betekende de oprichting van 'Vlaanderen Turngouw' waarvan Maurits Verdonck technisch afgevaardigde werd. In het najaar van 1902 werden de 136 leden van de 'Christen Jongelingenbond' buitengezet en meester Verdonck als turnleider afgezet.

STICHTING GANDA

In oktober startte Maurits Verdonck in een herberg aan de Molenaarstraat dan maar met een eigen turnkring onder de naam Ganda - Hou ende Trou, leuze die samen met de Gentse Leeuw het vaandel sierde. Het bestuur werd voorgezeten door Georges Fol en Arthur Fonck was ondervoorzitter. Alfons Thys fungeerde als schrijver. De pas later bekend geworden beeldhouwer Oscar Sinia (1877-1956) werd schatbewaarder en naast bestuurder werd Maurits Verdonck uiteraard ook turnleider.

De zetel en het eerste lokaal van Ganda bevonden zich in het koffiehuis Café du Parc aan het St.-Pietersplein 47, op de plaats waar ook ciné du Parc (nadien cinema Leopold III) zijn intrek zou nemen.

Van bij de aanvang oogste Ganda succes bij tornooien en kampioenschappen en verwierf het aldus vrij vlug aanzien in de gymwereld. Bij de Bondsfeesten te Leuven in 1903 behaalde het vijf eerste plaatsen bij de wedstrijden op de toestellen, de vrije oefeningen, de wapenoefeningen, de piramiden en het afstandlopen. Bij het kampioenschap werd Jan Van Guysse tweede, Julien Verdonck derde, Maurits Verdonck vierde en Karel Claus elfde. Zowel op het gouwfeest te Temse in 1904, als het gouwfeest te Zele in 1905, kaapte Ganda alle eerste plaatsen weg. Ook op het bondsfeest te Luik in 1905 was Ganda niet te verslaan. Het werd vier maal eerste en won daarenboven de Prijs van de Koning. Tijdens ditzelfde kampioenschap behaalde het de 2e, 3e, 5e en 9e plaats.

In 1906 veroverde het te Pepinster de eerste vijf prijzen en te Namen de eerste acht prijzen plus de algemene ereprijs en bij het bondsfeest te Aalst in 1907 de vier eerste plaatsen. Het kampioenschap bezorgde een eerste plaats aan

Julien Verdonck en de tweede plaats aan Maurits Verdonck. Ook in 1908 te Dendermonde werden vijf eerste plaatsen door Ganda-turners ingenomen.

WERELDKAMPIOENSCHAPPEN

In datzelfde 1908 nam Ganda deel aan de Katholieke Wereldkampioenschappen te Rome. De openingsplechtigheid had plaats in het Vaticaan op 23 augustus 1908 en op 26 augustus wonnen zij de schiftingswedstrijden onder de acht Belgische kringen. 's Anderendaags werd het met een 13 man sterke ploeg - en in aanwezigheid van Paus Pius X (Guisepo Sarto - 1835-1914) - wereldkampioen met o.m. Maurits Verdonck en zijn broer Julien Verdonck, Pieter Souwerck, Jerome Laeremans, Frans van Roekeghem, Georges De Coninck, Maurice Boone, Emiel De Grijze, Karel Claerman, A. Burggraeve, J. Van Hove, J. De Vogelaere en A. Leyman.

Het was de bekroning van jarenlang ijveren om tot de top te behoren en te werken aan daden van moed en durf, want zelfs in Rome zijn de turners op de vuist moeten gaan om hun vrijheid als katholiek langs de straten te verdedigen. Van toen af was Ganda over gans de wereld bekend, en was hun faam tot

Wereldkampioenschappen Rome 27 augustus 1908. - Maurits Verdonck (3e links achter) en zijn broer Julien Verdonck (2e rechts achter), Pieter Souwerck (2e links achter), Jerome Laeremans, Frans Van Roekeghem, Georges De Coninck, Maurice Boone (2e rechts midden), Emiel De Grijze, Karel Claerman (achteraan rechts), A. Burggraeve, J. Van Hove, J. De Vogelaere en A. Leyman (foto verzameling Erik Dekeyser).

ver over de grenzen gevestigd.

In 1909 behaalde het terug drie eerste prijzen bij het gouwfeest te Ouwegem en de twee eerste prijzen te Mechelen. Ter gelegenheid van de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1910 werden terug wereldkampioenschappen georganiseerd en behaalde Ganda opnieuw een triomf met vier eerste plaatsen en een tweede plaats. Julien Verdonck werd internationaal kampioen en Maurits Verdonck werd er tweede. Ganda veroverde ook de Prijs van de Koning en bevestigde daarmee haar onbetwist meesterschap.

Regelmatig kwamen nieuwe leden de rangen vervoegen. Soms werden ze gerecruteerd uit andere turnmaatschappijen die onze stad rijk was. Zo kwamen o.m. de gebroeders Jozef en Marcel Haché uit de turnafdeling van de Christen Jongelingenbond, gevestigd in de kringlokalen van St.-Martinus in de Rasp-huisstraat.

Sedert 1894 werden in ons land nationale bondsfeesten en sedert 1898 Vlaamse gouwfeesten georganiseerd. Ganda blonk er telkens op uit. Zelf organiseerden zij ook grootse turnmanifestaties, zo o.m. te Gent in 1901 en het 'Wederlandsch Turnfeest' te Gent op 17 juli 1910 waarop 35 (!) turnkringen vertegenwoordigd waren.

Het Gandabestuur werd regelmatig herkozen en in 1911 was Jules Legrand, de consul van Griekenland, ere-voorzitter. Jozef Haché was schrijver en Karel Bekaert schatbewaarder. Naast Julien Verdonck fungeerde ook Pieter Souwerck (1880-1925), die na de oorlog voorzitter werd van de 'Katholieke Jonge Wacht' en hulpschrijver van de 'Vrije Katoenbewerkerbond Recht en Plicht', als onderbestuurder. Het bestuur en de turnleiding bleef in handen van Maurits Verdonck.

De bondsfeesten te Diest en de gouwfeesten te Eeklo van 1911 bezorgden Ganda respectievelijk drie eerste en alle eerste prijzen. In 1912 ging Ganda naar Spa voor het bondsfeest en zij behaalden er een eerste, twee tweede en twee derde plaatsen. Julien Verdonck was derde en Emiel De Grijze was vierde bij het internationaal kampioenschap. Te Berchem won het de jubileumschaal geschonken t.g.v. het 25-jarig bestaan van de Katholieke Turnbond.

1913 werd terug een buitengewoon jaar voor Ganda. Ter gelegenheid van de Wereldtentoonstelling te Gent die plaats had van 26 april tot 3 november, organiseerde Ganda op 15 augustus een prachtig bondsfeest waaraan meer dan 4000 turners deelnamen.

Op 6 september van datzelfde jaar werden zij te Rome gelauwerd als wereldkampioen. In dagblad 'Het Volk' van 11 september 1913 lezen we onder de titel 'Ganda te Rome' volgend bericht dat ondertekend was door Jozef Haché: *'Rome, 7 september 1913. - Heer Hoofd-opsteller. - Zaterdag 6 september, hadden de groote Internationale Turnwedstrijden plaats in het Stadium te Rome. Zoals we u getelegrafeerd hebben, bekwamen we het totaal der punten met toejuiching der jury. Heden Zondag hebben de 20.000 gymnasten zich naar het Vatikaan begeven om er den pauselijke zegen te ontvangen. Dezen*

Wereldkampioenschappen Rome 6 september 1913. - Julien Verdonck (links achter), Pieter Souwerck (3e links achter), Albert Kint, Piet Pusters, Joris De Raeve, Joris De Coninck (senior), Arthur De Smet, Jeroom Laeremans (rechts achter), Jozef Haché (zittend rechts), Karel De Vliegheer, Joris De Coninck (junior), Emiel De Grijsze, Maurits Verdonck (4e links achter). (zichtkaart verzameling Erik Dekeyser)

namiddag zijn onze marschen, oefeningen en pyramiden geestdriftig toegejuicht geworden door over de 30.000 toeschouwers. We zijn warm geluk gewenscht door den heer Consul van België, de geestelijke overheden en de inrichters van de feesten. Deze morgen kondigden de dagbladen het wellukken van de feestelijkheden reeds aan en wijdden geheele bladzijden aan de beschrijving onzer methode en manier van uitvoeren. Zij spreken uitsluitelijk van 'Ganda' en houden niet op den uitbundigsten lof te zwaaien. Dezen avond, van het Stadium terugkeerende, hadden wij de grootste moeite om ons eenen doortocht te banen door de ontzaglijke menigte nieuwsgierigen, die niet ophielden te roepen: Viva Ganda! Viva Belgio! Onze overwinning is des te meer betekenisvol, daar we maatschappijen te bekampen hadden van Canada, Engeland, Schotland, Ierland, Frankrijk, Duitschland, Zwitserland, Oostenrijk, Italië, enz. enz. Er waren zelfs twee maatschappijen opgekomen, eene van Tunesië en eene van Algerië. Ziehier de overwinnende afdeeling: Julien Verdonck, Pieter Souwerck, Albert Kint, Piet Pusters, Joris De Raeve, Joris De Coninck (senior), Arthur De Smet, Jeroom Laeremans, Jozef Haché, Karel De Vliegheer, Joris De Coninck (junior), Emiel De Grijsze, Maurits Verdonck, professor. Aanvaard, Heer Hoofdopsteller, onze hartelijkste groeten.

De Gentenaars waren zo sterk dat de Italiaans kranten over de "Reuzen van het Noorden" schreven. Deze wereldkampioenschappen maakten zulkdanige

indruk op Paus Pius X dat hij een eigenhandig ondertekende felicitatiebrief stuurde aan Ganda.

In oktober vocht Ganda met 48 keurturners te Roubaix tot de socialisten aldaar ontzag kregen. De Belgische kringen die daar aanwezig waren wilden slechts in de stoet meestappen nadat Ganda de kop had genomen.

Bij het XXe bondsfeest te Oostende van 27 tot 29 juni 1914 waren de eerste en de twee tweede plaatsen terug voor Ganda terwijl Julien Verdonck de eerste plaats en Marcel Haché de vierde plaats veroverde in het kampioenschap.

WERELDOORLOG

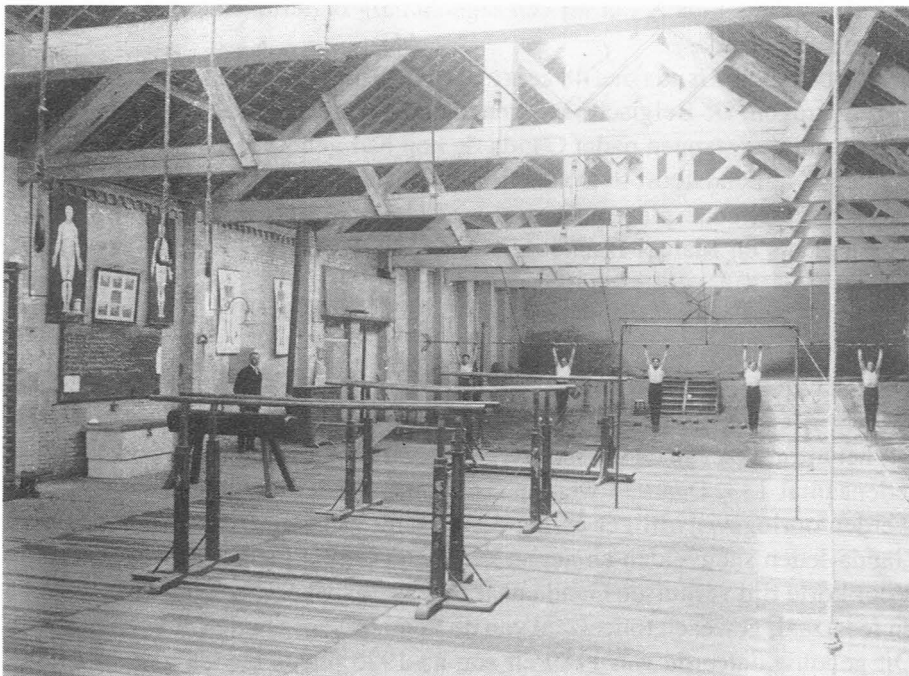
Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog op 4 augustus 1914 bedroeg het ledenaantal 133. Daarvan werden 52 mannen onder de wapens geroepen of werden oorlogsvrijwilliger en lag de werking van Ganda praktisch stil. Vier Ganda-leden sneuvelden en negen kwamen verminkt terug.

Voor korte tijd verhuisde Ganda naar de Parnassusberg, een dans-, vergader- en feestzaal, gewezen toneelzaal van de Fonteinisten aan de Oude Houtlei 38. Dit gebouw dateerde van 1789 en zou na 1926 plaats bieden aan de Kunst-drukschool St.-Lucas, nadien Higro. Jammer genoeg werd dit pand gesloopt om plaats te maken voor de nieuwbouw van het Secundair St.-Lucasinstituut. In 1918 huurde Meester Verdonck een lokaal aan de Rogierstraat 85 (Rozier). Gedurende maanden werd er hardnekkig gewerkt om het nieuwe lokaal bruikbaar te maken. Ook de voorturnleergangen waarmee in 1913 werd gestart en de leergangen als turnleider vonden er sinds 1920 plaats. Deze turnzaal was gelegen in het De Vreesebeluik (Cité Ouvrière) waar zich thans de Universiteitsbibliotheek (boekentoren) bevindt.

Tussen de huisjes, in de hoogte gebouwd en slechts te bereiken via een trap met een achttal treden, was de toegang tot de zaal die achter die huisjes gelegen was. In de gymzaal met plankenvloer, stonden de onderscheiden toestellen en achteraan bevond zich de zandbak waar aan gewichtheffen kon worden gedaan. Aan de muren waren de klimrekken bevestigd en voorts was de zaal versierd met anatomische afbeeldingen, leuzen, voorstellingen van oefeningen en clubberichten.

In 1920 werd het eerste na-oorlogs turnfeest gehouden te Lier wat Ganda de gelegenheid gaf haar zegereeks verder te zetten.

Te Antwerpen werden van 14 augustus tot 12 september 1920 de Olympische Spelen gehouden. Op zondag 22 augustus voerden 87 turners - in een plassende regen - gedurende een uur een onvergetelijke reeks oefeningen uit, geestdriftig toegejuicht door 80.000 toeschouwers die er op de aankomst van de marathonwedloop wachtten.

Ganda's turnzaal, gelegen achter de huisjes van het De Vreesebeluik aan de Rogierstraat 85 (Rosier) van, 1918 tot 1935, de huidige Universiteitsbibliotheek (foto verzameling Erik Dekeyser).

MEISJES EN DAMES

Inmiddels rijpte bij Maurits Verdonck het plan om met een vrouwenafdeling van wal te steken. Ondanks de vele tegenkantingen werd in 1920 gestart met Rachel Mets als leidster van de meisjes en Estelle Boone als leidster van de dames.

Reeds van bij de aanvang werd ook bij de dames succes geboekt. Tijdens de eerste zes maanden van het jaar 1921 (26 weekends) deden zij mee aan 24 (!) wedstrijden w.o. het kampioenschap voor Vreemde Kringen te Straatsburg (Fr.). In 1932 - toen ze terugkeken op meer dan tien jaar werking - konden de meisjes en dames prat gaan op vier Prijzen van de Koningin, 52 gewonnen prijzen, acht maal Kampioen van België en tweemaal Wereldkampioen: Brno in 1922 en Praag in 1929.

In 1921 was het voorzitterschap van Ganda in handen van Frans Dumon, het ondervoorzitterschap werd waargenomen door Joris De Raeve die het in 1922 aan Jozef Van Damme doorgaf terwijl Maurits Boone hulpschrijver was. De leiding van de jongens lag bij Maurits Naessens. Ganda telde toen 200 leden waarvan 128 werkende (turnende) leden.

Vanaf 1920 trad Ganda op voor de Wetenschappelijke Vlaamse Congressen

die plaatshadden te Brugge, Antwerpen, Kortrijk en Gent.

Bij het bondsfeest te Spa zag Ganda - door een verkeerde optelling van de punten - de Prijs van de Koning aan zijn neus voorbijgaan. Men erkende de fout maar herstelde ze niet. De dames daarentegen oogstten er enorme bijval.

Succes hadden ze ook bij de talrijke optredens die tussen de wedstrijden door georganiseerd werden. Zo lazen wij in de krant van 4 mei 1922 het verslag van een Rerum Novarumherdenking te Gent: (...) *De beroemde Turnmaatschappij Ganda heeft ons daar iets onvergetelijks bezorgd. De verschillende afdelingen van vrouwen, leerlingen, knapen en mannen, wedijverden om het best en het is voor ons onmogelijk hier den bijval te beschrijven, die hunne oefeningen bij het publiek inoogstten.*

De pyramiden der leerlingen; de verrukkende oefeningen der vrouwenafdeeling, de voorstellingen van standbeelden naar de oude en nieuwe kunst en der levende tafereelen, naar de grootste kunstenaars, alsook de prachtige baletten 'Kindervreugde', 'Ganda', 'De Oogst' door de verschillende afdelingen uitgevoerd, waren voor de aanwezigen een ware openbaring van al het schoone, kunstige, goede en edele, en voor onze werkersjeugd in de welbegrepen lichamelijke opvoeding besloten ligt. De verheerlijking van 'Rerum Novarum' als levend tafereel, door al de leden uitgevoerd, was een prachtige en diep indrukwekkende daarstelling van het wezen en streven onzer geliefde christene werkersbeweging. Tijdens de verheerlijking werden de 'Vlaamse Leeuw' en de 'Brabançonne' rechtstaande en met geestdrift, door de honderden aanwezigen gezongen. Waarlijk, wij bekennen het graag, dat wij dergelijk feest, nog maar zelden hebben bijgewoond, en kunnen niet nalaten, hier openlijk Dr. Maurits Verdonck, de ziel van Ganda, en zijne krachtige medewerkers en medewerksters, onze bewondering en hulde te betuigen (...).

TSJECHOSLOVAKIJE

Ter gelegenheid van de Wereldkampioenschappen van 1922 te Brno in Tsjechoslovakije werd Ganda in de gelegenheid gesteld een reis te ondernemen die de turners langs de mooiste steden van Duitsland, Oostenrijk, Tsjechoslovakije, Italië, Zwitserland, Frankrijk en Luxemburg bracht. Onderweg waren tal van optredens voorzien, zo o.m. in Venetië op 17 augustus. Te Rome werden zij na een demonstratie op het St.-Pietersplein - als één van de eerste - door Paus Pius XI (Achilles Ratti - 1857-1939) in audiëntie ontvangen, wat een enorme indruk bij de Ganda-leden naliet. Tijdgebrek was er de oorzaak van dat de heren mislukten op de wereldkampioenschappen terwijl de dames er Kampioen van Europa werden.

In het bestuur van Ganda, dat inmiddels omgedoopt werd in 'Hogere Volksschool voor Lichamelijke Opvoeding Ganda', werd baron Jean Verhaegen uit de Oude Houtlei aangezocht het erevoorzitterschap waar te nemen, een functie

Vermoedelijk de Wereldkampioenen van Brno (Tsjechoslovakije) in 1922 - Achteraan: v.l.n.r.: ?, ?, Marcel De Sutter, Marcel De Vreese, Pieter Soewerck, Frans Van Damme, Jos Morant, ?, Raf Pataer, Georges De Vreese. Midden: ?, ?, Maurits Verdonck, Maurits Naessens, Maurice Boone, ?. Vooraan in midden Gustaaf Haché (foto verzameling Erik Dekeyser).

die in 1926 werd overgenomen door Prof. dr. Frans Daels (1882-1974).

Het jaar 1924 werd gekenmerkt door de afscheuring van een groep ondankbare leden, de 'Artevelde Telgen', dat slechts een kort leven beschoren was. Toch bekwam Ganda op het bondsfeest te Namen vijf eerste plaatsen in de vrije oefeningen, de wapenoefeningen, de pyramiden, de baletten en de marmergroepen. Aan de toestellen in ere-afdeling bekwam zij een derde plaats.

Enige dagen later werd Ganda uitgesloten uit de 'Katholieke Werkliedenbond Het Volk'. Dit belette niet dat de dames een eerste maal Kampioen van België werden, zij ontvingen de Prijs van de Koningin te Spa, alle (veertien) eerste prijzen en ereprijzen te Oudegem, Merksem, Brugge en St.-Niklaas. De kleine leerlingen triomfeerden met tien eerste prijzen te Waarschoot, Lokeren, Deinze en Wetteren. De mannen oogstten succes en veroverden de gouwschaal te Waarschoot, Lokeren, Deinze en St.-Niklaas.

Tijdens het bondsfeest te Leuven in 1925 werd Marcel Buysse tweede en Frans Van Damme vijfde in het kampioenschap, terwijl Ganda terug twee eerste plaatsen veroverde.

IJZERBEDEVAARTEN

Vanaf 1923 leidde Ganda de ordediensten op de IJzerbedevaart te Diksmuide, en voerde het er met zijn bazuinblazers, vendeliers en turners een feestpro-

gramma op met plastische uitbeeldingen van Vlaamse volksliederen als het 'Arteveldelied', 'Vliegt de Blauwvoet', 'O Kruise de Vlaming' en 'De Vlaamse Leeuw'. Aanvankelijk hadden deze vieringen plaats op de Grote Markt, nadien aan de IJzertoren zelf. In 1930 geraakte Ganda zelfs betrokken bij incidenten met de Rijkswacht, toen een vliegtuig anti-Vlaamse en provocerende pamfletten over de bedevaartweide uitstrooide. Maurits Verdonck, die met de Rijkswacht wou onderhandelen, werd hardhandig aangepakt en kreeg een kolfslag op de schouder.

In 1927 werd het 30-jarig bestaan van Ganda gevierd met een groots turnfeest op het St.-Pietersplein te Gent. Het jaar daarna wonnen de mannen de gouwschaal te Temse en behaalde een groep van 22 meisjes op 22 juli te Mechelen drie eerste prijzen.

Gymclub Ganda bleef het goed doen op de internationale meetings en werd tijdens de kampioenschappen (Orel'sfeesten) te Praag (Tsjechoslovakije) van 3 tot 8 juli 1929 terug Wereldkampioen. Er waren daar 32 landen vertegenwoordigd en men telde er 52.000 deelnemers! De mannen werden er wereldkampioen vóór Amerika, Duitsland en Frankrijk met 197 punten op 200: Pol De Mey, Basiel van Hoorick, Jozef Vercruyssen, Raymond Van den Boogaerde, William Deneubourg, Edmond De Wulf, Jan Wesemael, Marcel Goossens, Karel De Baets (Ganda's huisfotograaf), Maurits Moerman, Maurits Boone, Rafael Pataer. De vrouwen behaalden er 189,5 punten op 200:

De wereldkampioenen Ganda bij de Orel'sfeesten te Praag (Tsjechoslovakije) van 3 tot 8 juli 1929 met v.l.n.r.: Marie Mestdach, Marie De Wulf, Elisabeth Hoste, Anna De Bruyne, Madeleine De Bruyne, Louise D'Hollander, Leonie D'Hollander, Berthe Haustraete, Emma Baeyens, Marie De Bruyne, Irène De Craene, Josephine D'Hollander, Georgette Padt (foto verzameling Erik Dekeyser).

Georgette Padt, Maria en Anna De Bruyne, Josephine, Louise en Leonie D'Hollander, Irène De Craene, Madeleine en Marie De Wulf, Elisabeth Hoste, Berthe Haustraete en Marie Mestdach.

Ze traden verder ook op te Straatsburg (Fr.), Maastricht (Nl.) en het Frans Bondsfeest te Algiers (Afrika) op 6 juni 1930 waar ze voortreffelijke resultaten boekten.

SCHOUWBURG

Om de reizen als bijvoorbeeld deze naar Praag te kunnen bekostigen werden soms uitzonderlijke initiatieven genomen. Reeds op 1 juni 1924 verleende Ganda in de Minardschouwburg zijn medewerking bij de creatie van 'Judas' van Cyriel Verschaeve (1874-1949) en bij de opvoering van 'Sepp'I' met muziek van Emiel Hullebroeck (1878-1965) waarvan de première plaats had op 14 april 1929 in de Gentse K.N.S.

Het verleende ook zijn medewerking bij de figuratie van 'Paganini', een operette van Frans Lehar op 14 oktober 1928 en in februari-maart 1929 aan 'De Miljoenenbruid', een zangspel in 3 bedrijven van Karel Van Rijn met muziek van Henri Kennes, waarvan de creatie plaats had op 23 februari 1929.

In het binnenland werd steeds weer Ganda aangezocht bepaalde feestelijkheden met zijn gymoefeningen - waarvan o.m. de pyramides opvielen - aan te vullen. Jaarlijks waren zij aanwezig op de gouw- en bondsfeesten, vulden vanaf 1927 een totaalprogramma bij de 11-juliviering op de Kouter en in andere Vlaamse gemeenten. Zo werd in 1930 o.m. op de Kouter de uitbeelding gebracht van 'Vlaanderens Geschiedenis' met als orkestleider Jan Platel. Ganda bood ook hulp aan de kunstgroep Apollo waarvan Jan Platel de spilfiguur was.

In hetzelfde jaar 1930 nam Ganda deel aan het bondsfeest op de Wereldtentoonstelling van Luik en won er de eerste prijzen voor opvoedkundig turnen, de tweede prijs in de wapenoefeningen en de derde prijs in de vrije oefeningen. Te Antwerpen had het pech wanneer ze op het internationaal bondsfeest op onregelmatige wijze met één tiende punt geklopt werden tijdens het Wereldkampioenschap (alle juryleden waren Antwerpenaars en Brabanders!).

Op de Kouter wonnen ze daarentegen het Kampioenschap van Gent waardoor ze het aantal kampioentitels van België op 12 bracht. Maurits Verdonck maakte datzelfde jaar een palmares op en keek terug op 5 wereldkampioenschappen, de jubileumprijs van de Bond, 7 Prijzen van de Koning, 4 Prijzen van de Koningin, 58 ereprijzen en 526 wedstrijden met 441 eerste prijzen.

Ganda had ook, zoals reeds eerder werd gesuggereerd, een groot aandeel in de ontvoogding van het Vlaamse Volk, door haar deelname aan betogingen en voordrachten w.o. de 'Wetenschappelijke Vlaamse Congressen' over het ganse Vlaamse land.

Niettegenstaande de betreuenswaardige toestand waarbij de lichamelijke opvoeding in handen was van drie politieke partijen en de kring nooit ernstig gesteund werd, maar meestal heftig bevochten om haar Vlaams-zijn, telde Ganda in 1929 vijf afdelingen: de Vrouwenafdeling o.l.v. Louise en Leonie D'Hollander en mevrouw Frans Daels - Jeanne Vercauteren (1887-1968) - als erevoorzitster telde 32 leden; de Mannenafdeling telde 83 leden en stond onder leiding van Maurits Boone; de Meisjesafdeling o.l.v. Berthe Haustraete telde 14 leden; de jongensafdeling stond onder de leiding van Baziel Van Hoorick en telde 21 leden; de Veteranen waren met 18 leden. Verder waren er ook nog 34 ere- en beschermleden.

Sommige families waren uiterst talrijk vertegenwoordigd in Ganda. Ik noemde reeds de gebroeders Haché, maar ook de familie De Vliegheer (met vier broers) en vooral de familie D'Hollander-De Bruyne was in de loop van het Ganda bestaan met 12 leden vertegenwoordigd.

KNELPUNTEN

Tot in 1931 was Ganda aangesloten bij de 'Nationale Bond der Katholieke Turn- en Wapenmaatschappijen van België' alsook bij de 'Vlaanderen Turngouw' en konden zij meedingen in alle nationale en internationale wedstrijden. De gouw kon echter niet aanvaarden dat oefeningen, opvoeringen en demonstraties gemengd waren. Ook andere knelpunten waren er de oorzaak van dat Ganda in 1932 geschorst werd uit de bond en de gouw, waardoor ze aan geen wedstrijden meer mochten deelnemen.

In een brief van 22 mei 1930 liet de bisschop van Gent, Mgr. Honoré Coppieters (1874-1947), langs de 'Vlaanderen Turngouw' om aan Ganda drie vragen stellen: 1. Wordt de turnopleiding aan de dames door een dame gegeven; 2. Hebben mannen toegang tot het lokaal waar de vrouwen turnen en zijn er mannen aanwezig; 3. Worden er gemengde wedstrijden en optredens georganiseerd? Met een brief van 3 juni 1931 werd Ganda voor één jaar geschorst. De definitieve schorsing kwam er met een brief van 29 april 1932. De vraag dient gesteld of een vermeende gebrek aan moraal alleen wel de ware reden was. Echte redenen dienen ook gezocht in de richting van het extreem flamingantisme van Ganda en het feit dat zij met kop en schouders boven de andere turnverenigingen uitstaken, waardoor zij dikwijls met de prijzen gingen lopen.

De kunstgroep Ganda, een onderafdeling van de turnmaatschappij, bleef een veel gevraagde groep in tal van Vlaamse gemeenten. In 1932 had Ganda haar bijdrage verleend aan 576 feesten, stoeten en kunstuivoeringen. De vrouwen legden zich meer toe op o.m. volksdansen, rondedansen en tyrolerdansen terwijl de mannen ook de pandoerendans in hun programma opnamen. Ook beeldhouwers en kunstschilders deden beroep op het poseertalent van tien-

Ganda-optreden bij de 11 juliviering op de Kouter te Gent op 10 juli 1932 (foto K. De Baets - verzameling Erik Dekeyser).

tallen atleten die Ganda rijk was. Zij werden meestal met een - voor die tijd weinig beteknend, maar mooi - kunstwerkje vergoed. Niet te verwonderen dat bij sommige oud-Gandaleden of hun familie, thans een waardevol kunstwerk hun woning siert. Zo zag ik bij mijn bezoeken naast beeldhouwwerken van Oscar Sinia (1877-1956) en Gustaaf Van den Meerssche (1891-1970) ook werken van Georges Verbanck (1881-1961) en schilderijen van Evarist De Buck (1892-1974).

Toen het De Vreesebeluik in 1935-36 werd gesaneerd was de gymclub Ganda reeds verhuisd naar de Normaalschoolstraat 38. Het had er zijn lokaal op de plaats waar zich sinds 1958 het Unic-warenhuis bevindt. Achteraf verbleven ze nog in een zaaltje in de St.-Amandsstraat (café 'Torekens'), Café St.-Arnold (Kortrijksepoortstraat) en tenslotte in 'De Rode Hoed' (Klein Turkije).

Tot voor de Tweede Wereldoorlog had Ganda de handen vol, waarna het zijn openbare activiteiten stilaan begonnen te verminderen. Op 26 maart 1938 oogstte Ganda nog bijval met 'Ganda's Wonderfeest' in drie bedrijven in de K.N.S. De turnlessen bleven echter doorgaan en werden gegeven door oud-Gandaleden of assistenten van Maurits Verdonck. Zo gaf Felicien Claus op het einde van de oorlog en na de bevrijding een aantal jaren turnles. Toen zij in 1963 uit de Rode Hoed weg moesten, waren nog 60 leden ingeschreven. Toch bleef Ganda bestaan, zij het met een beperkte groep, die gedurende meer dan 25 jaar o.l.v. Pierre Bontinck (1920-1992) en volgens de principes van Prof.

Dr. Maurits Verdonck, elke vrijdag in zaal Rooigem aan gymnastiek deed, taak die thans door Nestor Van Doorselaere is overgenomen.

MAURITS VERDONCK

Maurits Verdonck werd geboren te Gent op 21 april 1879. Zijn vader Louis was schrijnwerker en specialiseerde zich in gymnastische toestellen. Hij had een zaak aan de Kortrijksepoortstraat 172 (huidig huis St.-Medard) een drietal huizen voor 'Kapelleke Schreiboorn', een zaak die later door Julien Verdonck, de broer van Maurits, werd verdergezet o.m. aan de Meersstraat 105 en de St.-Denijslaan 13 (1933).

Maurits volgde lager onderwijs in de School 'Spanoghe' aan de St.-Lievensstraat 8 (huidige St.-Lievenspoortstraat) te Gent, in 1880 geopend en genoemd naar haar weldoenster Euphrasine Spanoghe (†1877) en verliet als 14-jarige de hoofdschool in de Onderstraat. Als 11-jarige behaalde hij reeds een eerste prijs in rekenen op 8000 leerlingen. Maurits leerde toen de stiel van houtbewerker. Hij voelde echter dat hij voor iets anders in de wieg was gelegd. Hij was sportief, had vele talenten en zijn interesse ging uit naar het turnen en de lichamelijke expressie. Reeds op 17-jarige leeftijd was hij turnleider en gaf hij les in de Gentse broederscholen w.o. het St.-Amandusinstituut aan de St.-Michielsstraat.

Hij werd Europees en Belgisch kampioen roeien; werd Belgisch Kampioen hoogspringen, polsstokspringen, lopen, schermen en gewichtheffen en ontving de prijs van de Koning te Spa. In 1907 werd hij benoemd tot turnleraar na het behalen van diploma van turnleraar in de lagere, middelbare en normaalscholen. Hij werd achtereenvolgens turnleraar benoemd aan het Koninklijk Atheneum te Antwerpen en Brugge en aan de Rijksmiddelbare Normaalschool te Gent. Hij was een self-made-man en studeerde verder aan het 'Institut Supérieur d'Education Physiques' voor het behalen van de graad van Licentiaat in de Lichamelijke Opvoeding. Daarna speelde hij het klaar om in 1920, op 41-jarige leeftijd, met grote onderscheiding, tot doctor in de Lichamelijke Opvoeding te promoveren. Dit stelde hem in de gelegenheid - bij K.B. van 7 oktober 1925 - zelf aan de Gentse Rijksuniversiteit te doceren. Aan de faculteit geneeskunde werd hij belast met de cursus 'Didactiek der gymnastiek in de schoonheidsleer der bewegingen' en in de afdeling 'Spelen en Sport'. In 1936 werd zijn bevoegdheid uitgebreid met de leergang 'Bijzondere methodeleer der lichamelijke opvoeding'. In 1939 werd hij benoemd tot hoogleraar.

Als gevolg van zijn vlaamsgezindheid zou hij - zoals vele Vlamingen - na de Tweede Wereldoorlog op de zwarte lijst komen. Hij werd niet meer als professor aanvaard. Hij werd evenwel in 1951 bij K.B. in ere hersteld. Hij was toen echter reeds 72 jaar en met ingang van 21 april 1949 werd hij tot het emeritaat toegelaten.

1913 - De assymetrische pyramide was een originele en sterke oefening waarmee Ganda reeds vroeg naar buiten trad (Foto Ch. De Wilde, verzameling Erik Dekeyser).

Ondertussen was hij ook leraar geweest aan de Sociale School te Heverlee, het St.-Augustinuscollege te Edingen en de Sociale Hogeschool voor vrouwen te Antwerpen. Tijdens de weinige vrije tijd die hij had gaf hij ook massage aan gehandicapten, en verzorgde aldus 4304 mindervaliden.

Gedurende 25 jaar was hij daarenboven voorzitter van het 'Nationaal Verbond der Katholieke Turners' en lid van de jury bij de Olympiade te Antwerpen. Over de lichamelijke opvoeding heeft Maurits Verdonck een totaal eigen opvatting weten op te bouwen. Vooral de assymetrie, het onderwerp van zijn doctoraatsthesis, was zijn stokpaardje.

Hij had ook aandacht voor het kunstzinnige en leerde zijn leerlingen volksdansen. Zijn befaamde marmergroepen (poses plastiques) hadden veel succes en werden op grote schaal verspreid in een reeks van 36 zichtkaarten.

Zijn filosofie verkondigde hij tijdens de 83 voordrachten en wetenschappelijke lezingen die hij gaf, waarbij de Gandaleden optraden als levende documentatie. Dit staat te lezen in talrijke publicaties, zo o.m. in 'Vlaanderens Turnblad' waarvan hij medestichter was.

Hij was ook auteur van 307 bijdragen in sportkranten en van een tiental boeken die o.m. in het Frans werden vertaald.

Hij vormde in totaal 23.192 leerlingen; organiseerde 9 grote buitenlandse reizen w.o. de Romereis met de Pauselijke Audiëntie; gaf 1128 demonstraties, feesten, prijskampen. Hij heeft in Ganda-verband 7212 volksjongens en -meisjes opgeleid en geoefend.

Prof. Dr. Maurits Verdonck was dus een veelzijdig man en een merkwaardige persoonlijkheid. Het was een kleurrijk en vooral talentrijk figuur met een veelzijdigheid aan interesse en opvattingen. Hij was vastberaden en bezat een bewonderenswaardige overtuigingskracht. Dit getuigden o.m. zijn oud-leerlingen en oud-Gandaleden die ik op mijn zoektocht heb ontmoet. Zij koesteren nog steeds een opmerkelijke bewondering tegenover deze energieke en enthousiaste meester.

Maurits Verdonck was in 1910 gehuwd met Blanca Ghijs (1887-1973) en was vader van drie kinderen: Germain, Christiane (†) en Raoul. Prof. Dr. Maurits Verdonck overleed te Gent op 1 maart 1968 in de leeftijd van 89 jaar.

Erik DEKEYSER

Dank aan:

Pierre Bontinck (†25 maart 1992), Merelbeke; Rachel Claerman, Gent; Felicien Claus, Gent; Anna De Bruyne, Gent; Hannelore Vercruyssen, Gent; Willy Laporte, R.U.Gent; Sportmuseum Vlaanderen te Leuven; Dagblad Het Volk, Gent; Leon Ross, Waarschoot; Godelieve Haché.

Bronnen:

Liber Memorialis RUG, 1962;

De Clercq, Katrien; Algemeen besluit Licentiaatsverhandeling 'Leven en werken van Maurits Verdonck. Bijdrage tot het archief voor het turnwezen.'; Leuven 1987;

Crick, Jef; Prof. Em. M. Verdonck 60 jaar Ganda-leider; in dagblad Het Volk van 18 mei 1957;
Xle bedevaart en stormloop van 't jaar 1930 te Diksmuide;

Almanak Het Volk, 1910 tot 1912;

Wegwijzer van Gent; 1906 tot 1934;

Ad. Van Vlaenderen; Geschiedenis der Gentschen Vrijen Katoenbewerkerbond, 1887-1927;

Archief Ganda in Rectoraat R.U.G.

Dagbladen: Het Volk van 11 september 1913; Het Volk 4 mei 1922; De Dag 7 mei 1935.

Verriest, Guy; Het Lyrisch Toneel te Gent; 1964.

Van Schoor, Jaak; Een huis voor Vlaanderen; 1971.
